

Gabi Abramac

Sokrat škola stranih jezika, Zagreb

**“PAZIM NA SVOJ JEZIK OD MALIH NOGU”:
PRESKRIPTIVIZAM I JEZIČNO PLANIRANJE
ZA DJECU U HASIDSKIM ZAJEDNICAMA**

Sažetak: Jezični preskriptivizam određuje društveno ispravnu i poželjnu uporabu jezika. U ovom radu analizira se preskriptivizam i jezično planiranje usmjerno prema djeci u hasidskim zajednicama u kojima je jidiš vernakular. Analiziraju se jezične strategije u okviru koncepta Shmiras HaLashon, koji u doslovnom prijevodu znači ‘čuvanje jezika’, i koji označava izbjegavanje ogovaranja i drugih oblika štetnog govora. Lashon Hara (‘zao jezik’) je halahički termin koji se odnosi na izbjegavanje ogovaranja i korištenja govora u bilo kakve loše namjere, kao što su prenošenje priča o drugima, klevetanje ili korištenje jezika u svrhu osвете.

Ključne riječi: Lashon Hara, analiza diskursa, sociolingvistika, hasidi, etnografsko istraživanje, lingvistička antropologija, jezična ideologija, jezična socijalizacija

1. Uvod

Jezični preskriptivizam određuje društveno ispravnu i poželjnu uporabu jezika. U ovom radu analizira se preskriptivizam i jezično planiranje usmjerno prema djeci u hasidskim zajednicama u kojima je jidiš vernakular. Hasidi su ortodoksni Židovi koji se strogo pridržavaju židovskoga zakona (*halaha*) i koji se odupiru modernizaciji. Hasidski pokret ponikao je u 18. stoljeću u istočnoj Europi pod vodstvom karizmatičnog rabina Baal Šem Tova. U hasidizmu jidiš zadobiva status svetoga jezika od kojega je svetiji samo hebrejski (*lašon hakodeš*).

Nakon holokausta hasidi su izgradili svoje nove zajednice u Brooklynu i u okolici New Yorka, gdje su u potpunosti rekonstruirali svoj istočnoeuropski pobožan stil života i nastavili govoriti jidiš. Jezični repertoar hasidskih zajednica u Americi slijedi ustaljeni obrazac po kojemu je jidiš jezik obitelji i zajednice, hebrejski i aramejski su jezici svetih knjiga, a jezik iz okruženja (u ovom slučaju engleski), se koristi samo za komunikaciju sa nežidovima kada je to nužno.

Nakon Drugog svjetskog rata socijalizacija djece u hasidskom društvu, u smislu vjerovanja i prakse, odvijala se u radikalnijem vjerskom smjeru u usporedbi s prethodnim generacijama (Baumel 2006: 110). Negativna iskustva i trauma holokausta doveli su do još većeg zatvaranja zajednica s ciljem održavanja tradicionalnog načina života i

odvajanja od nežidovske okoline. U sklopu ovih težnji za očuvanjem identiteta stavljen je naglasak i na jezičnu ideologiju, odnosno na očuvanje jidiša kao primarnoga jezika u hasidskim zajednicama.

Obiteljsko okruženje predstavlja primarni okvir jezične socializacije koja se temelji na tome kako se djeca socijaliziraju kroz uporabu jezika (Schieffelin i Ochs 1986). Jezična zajednica je prirodni nastavak obitelji u kojoj se održava etnolingvistička vitalnost i unutar koje se jezik kontrolira u privatnim i društvenim sferama. Jezična socijalizacija odražava jezičnu ideologiju te prijenos društvenog i kulturnog znanja, kao i sustava vrijednosti. U ovom radu se analizira kako se jezik koristi u svrhu socijalizacije hasidske djece u skladu s normama i vjerovanjima zajednice, te istodobno kako djeca uče koristiti jezik na ispravan način i u skladu sa židovskim zakonima. U hasidskim zajednicama jezično ponašanje je odraz vjerske autentičnosti.

Općenito gledano, u judaizmu se obrazovanje smatra središnjim instrumentom održavanja židovske vjere. Međudjelovanje obitelji i obrazovnog sustava od vitalnog je značaja. Korištenje jidiša i socijalizacija kroz jidiš utemeljuje kulturne norme, stvara vjerski identitet i poseban etnički osjećaj. Jidiš koji koriste i kako ga koriste hasidi odraz je lingvističkih, sociokulturalnih, etničkih i vjerskih ideologija. Jezik služi kao važno sredstvo u obrani kolektivnog identiteta i društvene kohezije.

U ovome radu analiziraju se jezične strategije u okviru koncepta *Shmiras HaLashon*, koji u doslovnom prijevodu znači 'čuvanje jezika', i koji označava izbjegavanje ogovaranja i drugih oblika štetnog govora. *Lashon Hara*¹ ili *Loshon Hora* ('zao jezik') je halahički termin koji se odnosi na izbjegavanje ogovaranja i korištenja govora u bilo kakve loše namjere, kao što su prenošenje priča o drugima, klevetanje ili korištenje jezika u svrhu osvete. Talmud (Erachin 15a), kaže da zao govor ubija tri čovjeka: govornika, slušatelja i onoga o kojemu se govori. Chofetz Chaim (1:1) kaže da je *Lashon Hara* zabranjena i za osuditi (hebrejski termin: *assur*) čak i kada je istinita.

2. Lashon Hara

Chofetz Chaim je pravim imenom rabin Israel Meir Ha-Kohen Kagan iz Radina u Poljskoj (1838 – 1933). Ime Chofetz Chaim pripisano mu je prema naslovu njegove knjige *Chofetz Chaim* koja je objavljena 1873. godine, a koja je temeljena na zapovijedi iz Psalma 34: "O čovječe, koji želiš život (*he-chefetz chaim*) ... Čuvaj svoj jezik od zla". Ovaj traktat o opasnostima zlog jezika koji se na hebrejskom naziva *Lashon Hara*, odnosi se na zabranu iz Tore "Lo telech racheel b'amecha" – "Nećeš ići okolo kao nositelj glasina" (Levitski zakonik, 19:16). Knjiga *Chofetz Chaim* potaknula je niz drugih radova, predavanja, seminara i audio materijala koji govore o zabrani štetnog govora koji traju još i danas (Bash 2006: ix).

Sociolingvističko istraživanje o tehnikama kontrole jezika među ženama u ortodoksnj židovskoj zajednici u Londonu proveli su Lewis Glinert i dr. (2003). Kako je hasidsko društvo spolno segregirano, istraživanja se obično odnose samo na žene ili samo na muškarce, s iznimkom Abramac (2014) gdje su istraživanjem jezika i identiteta u ha-

1 U jidiš verziji *Loshon Hora*

sidskim zajednicama obuhvaćena oba spola. Posebno istraživanje o strategijama kontrole čistoće govora kod djece do sada nije provedeno, premda postoje istraživanja o socijalizaciji i jezičnoj socijalizaciji djece u hasidskim zajednicama².

Kako navodi Glinert (2003: 514), kodeks židovskog zakona zvan *Kitzur Shulchan Aruch* je knjiga koja se nalazi u svim ortodoksnim židovskim obiteljima. Kako Glinert tumači, od 200 poglavlja u knjizi, trideseto poglavlje je posvećeno zakonima koji se odnose na prenošenje glasina, klevetanje, osvetu i zlopamćenje. U ovom poglavlju opisuju se zabrane prenošenja glasina čak i kada je ono što prenosimo istinito, te se govori o smrtnom grijehu ogovaranja. U ovom poglavlju citira se rabin Jeremija iz Talmuda koji kazuje da "oni koji se izruguju, oni koji su licemjerni, oni koji lažu i ogovaraju nisu vrijedni božanskoga prisustva". (citirano u Glinert, 2003: 514)

Tijekom vremena, ovi zakoni su postali važni u ortodoksnom židovskom svijetu. Židovi se pokušavaju osvijestiti i podsjetiti na razne načine koliko je važno pridržavati se ovih zakona. Postoji nebrojena literatura, naljepnice koje služe kao podsjetnici, audio materijali, društvene igre, ilustracije, multimedija i slično.

3. Jezična socijalizacija i jezična ideologija u okviru lingvističke antropologije

Jezičnu socijalizaciju i jezičnu ideologiju možemo analizirati u okviru lingvističke antropologije. Lingvistička antropologija pokušava odgovoriti na makrosociološka pitanja nastala u okviru društvene teorije kroz detaljnu analizu jezične uporabe u određenim kontekstima (Duranti 1997, Silverstein 1992). Ulogu lingvističke antropologije obrazložio je Wortham (2001: 255-256). On navodi kako lingvistička antropologija: (1) opisuje teoretski kontekst za rad na jezičnoj ideologiji i obrazovanju, (2) definira koncept jezične ideologije na način na koji se ona koristi u lingvističkoj antropologiji, (3) predlaže kako jezična ideologija može biti koristan koncept u istraživanju obrazovanja, (4) suvremena lingvistička antropologija obrazovanja proučava obrasce tvorbe identiteta koji se stvaraju (djelomično kroz korištenje jezika) u različitim kontekstima, umjesto da pretpostavlja stabilne društvene skupine i pojedinačne identitete koji su samo predodređeni govorom, (5) radovi iz područja lingvističke antropologije obrazovanja sustavno analiziraju semiotičke obrasce jezične uporabe umjesto oslanjanja na izolirane primjerke izdvojene iz prikupljenih podataka, (6) dinamika višejezičnosti u obrazovnom okruženju može se izučavati iz perspektive lingvističke antropologije, no lingvistička antropologija je samo mali dio empirijskog istraživanja o jeziku. Stoga je lingvistička antropologija obrazovanja dio onoga što Hornberger (2000) i Spolsky (1999) nazivaju "obrazovnom lingvistikom".

U okviru lingvističke antropologije jezična ideologija definira se kako bi se opisali stavovi govornika prema tomu kako se jezik treba koristiti (Bunin Benor 2004). Schieffelin i Doucet (1998: 286) jezičnu ideologiju definiraju kao "posredničku vezu između društvenih struktura i oblika govora, koji se nalaze u dijalektološkom odnosu i na taj način značajno utječu na društvenu, diskurzivnu i jezičnu praksu". Woolard (1998: 3) definira jezičnu ideologiju kao "reprezentaciju, eksplicitnu ili implicitnu, koja ukrštava jezik i

² Za pregled ovih istraživanja vidi Soldat-Jaffe (2010).

ljudska bića u društvenom svijetu”. Wortham (2001) objašnjava kako se koncept ”jezične ideologije” u istraživanju obrazovnih fenomena pojavio u lingvističkoj antropologiji unutar nekoliko zadnjih desetljeća te da je iznjedrio mnoge zanimljive analize uporabe jezika u kulturološkom kontekstu (Schieffelin, Woolard i Kroskirty 1998). Silverstein (1979: 193), definira jezične ideologije kao serije vjerovanja o jeziku koju su korisnici oblikovali kao racionalizaciju ili opravdanje za primjećene jezične strukture ili uporabu. Kroskirty (1997 : 497) smatra da ova definicija naglašava ulogu jezične svijesti kao uvjeta koji govornicima dozvoljava racionalizaciju i utjecaj na jezičnu strukturu. Judith Irvine (1989: 255) definira jezične ideologije kao ”kulturni sustav ideja o društvim i jezičnim odnosima, zajedno sa njihovim nabojem moralnih i političkih interesa”.

Kulick i Schieffelin (1997) navode da je jezična socijalizacija teoretska i metodološka paradigma koja kao svoj cilj ima usvajanje onoga što Pierre Bourdieu naziva habitusom, ili načinom bivanja u svijetu. Paradigma je razvijena 80-ih godina prošloga stoljeća (Ochs i Schieffelin 1984, Schieffelin i Ochs 1986) kao odgovor na dva bitna nedostatka: (1) nedostatak razvojne psiholingvističke literature o usvajanju jezika i (2) nedostatak antropološke literature o dječjoj socijalizaciji.

U hasidskim zajednicama ideologija jezika, identiteta i jezične socijalizacije usko je isprepletena. Provedba jezičnoga planiranja vrši se kroz jezičnu socijalizaciju. Brojni su radovi napisani na temu jezičnog planiranja, a etnografska i lingvistička istraživanja o ortodoksnom židovskom načinu života i jezičnoj socijalizaciji su u porastu³. Fader (2006) u sklopu svojeg istraživanja o jezičnom planiranju u ultraortodoksnim židovskim zajednicama, u kojima je prvenstveno proučavala opismenjavanje i jezičnu socijalizaciju, prikazuje kako se semiotičke ideologije vezane za kulturu i religiju implementiraju putem tekstova i kroz svakodnevnu komunikaciju. Njezina istraživanja pokazuju kako funkcija jezika nije samo jezična kompetencija nego i društvena kompetencija. Ukazivanje na zakone pravilnoga korištenja jezika još je jedan od običaja koji odražava hasidska vjerovanja i u kojima je svakodnevna praksa povezana s vjerovanjima. Prema hasidskim vjerovanjima, svaka osoba u sebi nosi *yetzer hara* (”sklonost zlu”) i *yetzer hatov* (”sklonost dobru”). Težnja je kontrolirati *yetzer haru* putem molitve, samokontrole, poslušnosti i kroz ispunjavanje vjerskih zapovijedi. *Avot d’Rabbi Natan*, tekst iz trećeg stoljeća, opisuje kako su djeca rođena s *yetzer harom*, a tek kasnije razvijaju *yetzer hatov*. *Yetzer hara* je 13 godina starija od *yetzer hatova* i počinje se ravijati u pojedincu dok se još nalazi u majčinoj utrobi. Tek u dobi od 13 godina kada djeca stasaju do dobi *bar micve*⁴ i *kada postaju odgovorni za izvršavanje svih židovskih zapovijedi, djeca počinju razvijati sklonost dobru. Socijalizacija u hasidskim zajednicama teži osvijestiti yetzer haru kod djece tako da ju oni mogu nadvladati kroz svoje ponašanje. Djeci se o yetzer hari govori kao o malom čovjeku koji živi u njihovom tijelu i koji ih navodi na neprihvatljiv govor, misli i djela. Dječja socijalizacija u hasidskim zajednicama naglasak stavlja na duhovnu komponentu koja je važna u njihovom društvu.*

³ Za pregled literature vidi Soldat-Jaffè (2010: 22)

⁴ *Bar micva* (hebrejski *bar*: ”sin”, *micva*: ”božja zapovijed”) je dan kada dječak postaje punoljetan. Dječak postaje *bar micva* na svoj 13. rođendan i od toga dana dužan je pridržavati se svih vjerskih zapovijedi te postaje odgovoran za vlastita djela. Do toga dana za njegove postupke su bili odgovorni njegovi roditelji. Djevojčice sa 12. godina postaju *bat micva* (hebrejski *bat*: ”kći”), no kod ultraortodoksnih Židova *bat micva* se ne obilježava.

4. Metodologija istraživanja

Ovaj rad temelji se na istraživanju koje je između kolovoza 2012. i prosinca 2014. godine provedeno u hasidskim zajednicama u Brooklynu i hasidskim enklavama u okolici New Yorka. U istraživanju je korišteno etnografsko istraživanje i tekstualna analiza. Tijekom istraživanja praćeno je provođenje jezičnih normi u neformalnom okruženju (obiteljska interakcija), i u javnoj sferi putem analize dječjih udžbenika i knjiga namijenjenih djeci. Dodatno su analizirani članci u obiteljskim časopisima.

U oba konteksta analizirano je kako su zakoni (“*dinim*”) o govoru pretočeni u praktični kontekst, tj. kako su djeci objašnjeni primjeri zlog jezika, što je zabranjeno i koje posljedice zao govor može izazvati. U istraživanju je obrađeno kako su *Lashon Hara*, *Rechilus* (“prenošenje glasina”), *Motzi ShemRa* (“dati nekome loše ime”), *Dan Lechaf Zechus* (“prosudivati druge na dobar način”) i *Onaas Devorim* (“riječi koje bole”) objašnjene hasidskoj djeci kroz halahičku i musar⁵ tradiciju, te kako ove tradicije oblikuju način na koji hasidska djeca svjesno počinju koristiti jezik.

5. Rezultati i analiza

Glinert i dr. (2003: 513), su u tematskoj analizi strategija kontrole ogovaranja između ortodoksnih Židovki u Londonu izdvojili sedam najčešće prisutnih tema: (1) *Loshon Hora*⁶ (‘zao govor’) je glavni primjer lošeg govora, (2) *Loshon Hora* je najteža (ili jedna od najtežih stvari za izbjeći), zato što joj je lako pribjeći, (3) moguće posljedice *Loshon Hora* su vrlo ozbiljne, (4) potreban je izniman oprez i korištenje različitih strategija kako bi se izbjeglo govorenje *Loshon Hora*, (5) postoje razlike između muškog i ženskog roda kada govorimo o sklonosti korištenja *Loshon Hora*, (6) svatko je odgovoran nadzirati kako drugi govore, (7) mala djeca mogu biti svjesna/ osvijestiti ove koncepte.

U ovom istraživanju je zabilježen znatno veći broj tema. Analizom deset knjiga na temu zlog govora namijenjenih djeci i zabilješkama vođenima tijekom terenskog istraživanja zabilježene su 52 teme koje su se pojavljivale u socijalizaciji djece. Ove teme grupirala sam u 10 različitih kategorija. U nastavku će ove teme biti nabrojene kako bismo prikazali složenost situacija u kojima je potrebno paziti na čistoću svojeg govora. U nastavku teksta, zbog ekonomičnosti teksta, oznaka LH zamjenjuje pojam *lashon hara*.

5.1. Kategorije

Deset kategorija pod koje možemo svrstati 52 teme koje su se unutar dvije godine promatranja pojavljivale u konverzaciji i u knjigama su sljedeće:

⁵ Musar pokret je židovski etički, obrazovni i kulturni pokret koji se razvio u 19. stoljeću u Litvi među ortodoksnim litavskim Židovima. Hebrejski termin *musar* (מוסר), dolazi iz Knjige poslovice 1:2 i označava moralno ponašanje, upute ili disciplinu. Musar pokret je postupno razvio cjelokupni obrazovni sustav temeljen na podvrgavanju mladenačkih emocija rigidnom židovskom stilu života temeljenom na židovskim vjerskim zakonima.

⁶ Glinert koristi naziv *Loshon Hora* što je uobičajena inačica u zajednicama u kojima je jidiš vernalar. U analizi ovoga rada također će se koristiti taj termin premda je u uvodnom dijelu korišten naziv *Lashon Hara* koji se češće koristi kada se govori o svetim tekstovima i zakonima.

1. Objašnjenja što je to Loshon Hora
2. O komu i ispred koga je zabranjeno govoriti LH
3. O govorenju LH
4. Neizravno izrečena LH
5. Kako se ponašati u društvu osoba koje govore LH
6. Slušanje i prihvaćanje LH
7. Govoriti LH sa svrhom ili ciljem ("toyeles")
8. Donošenje pozitivnog suda o drugima/ procjenjivanje drugih osoba iz pozitivnog ugla
9. Pokajanje za grijeh LH
10. Zakoni o zabrani ogovaranja ("rechilus")

5.2. Teme

5.2.1. Objašnjenja što je to Loshon Hora

1. Govoriti o nečijim roditeljima
2. Govoriti o nečijoj prošlosti
3. Govoriti LH čak i kada je to istina
4. Dati nekome loše ime/ okaljati nečije ime ("Motzi ShemRa")
5. Čovjek koji ogovara ("Baal Loshon Hora")
6. Govoriti o načinu kako netko izvršava vjerske zapovijedi
7. Govoriti o grijehu koji je čovjek počinio prema drugom čovjeku

5.2.2. O komu i ispred koga je zabranjeno govoriti LH

1. Komu je zabranjeno prepričavati LH
2. Prepričavati nešto loše ispred nežidova
3. Govoriti ispred mnogo ljudi
4. O komu je zabranjeno govoriti ili prepričavati što se dogodilo
5. LH o učenjaku i znalcu svetih tekstova ("talmid chacham")
6. LH o govorniku
7. Govoriti o mnogo ljudi

5.2.3. O govorenju LH

1. Govoriti loše o sebi
2. Govoriti u nečijem odsustvu
3. Govoriti LH kroz šalu
4. Kada jedna osoba govori o drugoj
5. Odati tajnu

5.2.4. Neizravno izrečena LH

1. LH izrečena putem gestikulacije
2. LH izrečena pismenim putem
3. Pokazati pismo koje je netko napisao
4. LH bez imenovanja osobe o kojoj se govori
5. Kada se ono što se o nekome govori može interpretirati na halahički dvosmi-slen način

5.2.5. Kako se ponašati u društvu osoba koje govore LH

1. Zabranjeno je govoriti LH čak i pod prisilom
2. Zabranjeno je govoriti LH ukoliko to može nekoga osramotiti
3. Zabranjeno je govoriti LH ukoliko to može dovesti do gubitka
4. Zabranjeno je družiti se s ljudima koji govore LH
5. O ljudima koji govore LH
6. Govoriti LH u nečijem prisustvu
7. Kako se ponašati kada nije moguće otići iz situacije u kojoj se govori LH
8. Izjave koje mogu dovesti do LH
9. Govoriti loše bez detalja
10. Hvaliti nekoga u toj mjeri da mu se nanese sramota
11. Hvaliti nekoga tako da mu pretjerane pohvale nanesu zlo

5.2.6. Slušanje i prihvaćanje LH

1. Zabrana slušanja LH
2. Zabrana prihvaćanja (interioriziranja) LH
3. Prepričati LH nekome o kome se govorilo

5.2.7. Govoriti LH sa svrhom ili ciljem ("toyeles")

1. Dopustivo je upozoriti na loše društvo
2. Sedam uvjeta pod kojima se može govoriti LH sa svrhom
3. Raspitivati se o nekome sa svrhom

5.2.8. Donošenje pozitivnog suda o drugima/ procjenjivanje drugih osoba iz pozitivnog ugla

1. Ispravno prepričavanje
2. Analiziranje okolnosti

5.2.9. Pokajanje za grijeh LH

1. Put do pokajanja ("teshuv")
2. Molitva
3. Važnost učenja zakona LH
4. Učenje o čuvanju jezika ("Shmiras HaLashon")

5.2.10. Zakoni o zabrani ogovaranja ("rechilus")

1. Što je zabrana ogovaranja
2. Zlo koje proizlazi iz ogovaranja
3. Čak i kada pojedinac nema dojam da je bio uključen u ogovaranje
4. Zabrana prihvaćanja ogovaranja
5. Zabrana slušanja ogovaranja

5.3. *Primjer obrade jedne teme u dječjoj literaturi*

- 5.3.1. "U kući Cohen stalno se kuha"

Tipičan način obrade složenih zakona lashon hara je navođenje zakona i praktičnog primjera. Primjeri su prilagođeni djeci kako bi se mogli lakše identificirati sa situacijom i prepoznati ju kada se u njoj nađu. Ovdje ću navesti dva primjera iz dječje knjige "Ikh hit mayn tsung fun ven ikh bin yung" koju je izdao nakladnik Mishmares Hasholom (godina izdanja nije navedena).

Slika br. 1 odnosi se na primjer lošeg govora u situaciji kada se ono što se o nekome govori može interpretirati na halahički dvosmislen način (u ovom radu kategorija 5.2.4. - neizravno izrečena lashon hara).

Slika 1: "U kući Cohen stalno se kuha"

Na slici vidimo dvojicu dječaka od kojih jedan kazuje drugome: "U kući Cohen stalno se kuha". Ova tvrdnja može biti interpretirana na dva načina. Ukoliko tvrdnju shvaćamo negativno, možemo zaključiti da se u obitelji Cohen neumjerno jede. No, to također može značiti da je obitelj Cohen velikodušna i da često za svoj stol poziva goste slabijeg imovinskog stanja. Djeca se upozoravaju da je ovakvo prepričavanje također loše i da se klasificira kao lashon hara jer prepričavanjem situacija ili davanjem izjava koje se dalje mogu interpretirati na loš način, nanosimo štetu osobi o kojoj govorimo.

5.3.2. Vozač taksija

U ovom primjeru vidimo praktične savjete kako se ponašati u situaciji u kojoj smo izloženi zlom govoru i nemamo priliku otići. Primjer govori o Akvi koji je opisan kao "omiljeni vozač taksija". S njim se u automobilu voze dva dječaka i odlaze na daleki put. Što Akiva može učiniti ako dječaci započnu s ogovaranjem? Akiva ih nekoliko puta pokušava upozoriti da on čuje što oni govore i pokušava im dati moralnu lekciju o važnosti ispravnog korištenja jezika. Kada ništa od toga ne pomaže i djeca i dalje nastavljaju loše govoriti o drugima, Akiva odlučuje da neće povjerovati u ništa od onoga što čuje, te na taj način neće interiorizirati zao govor.

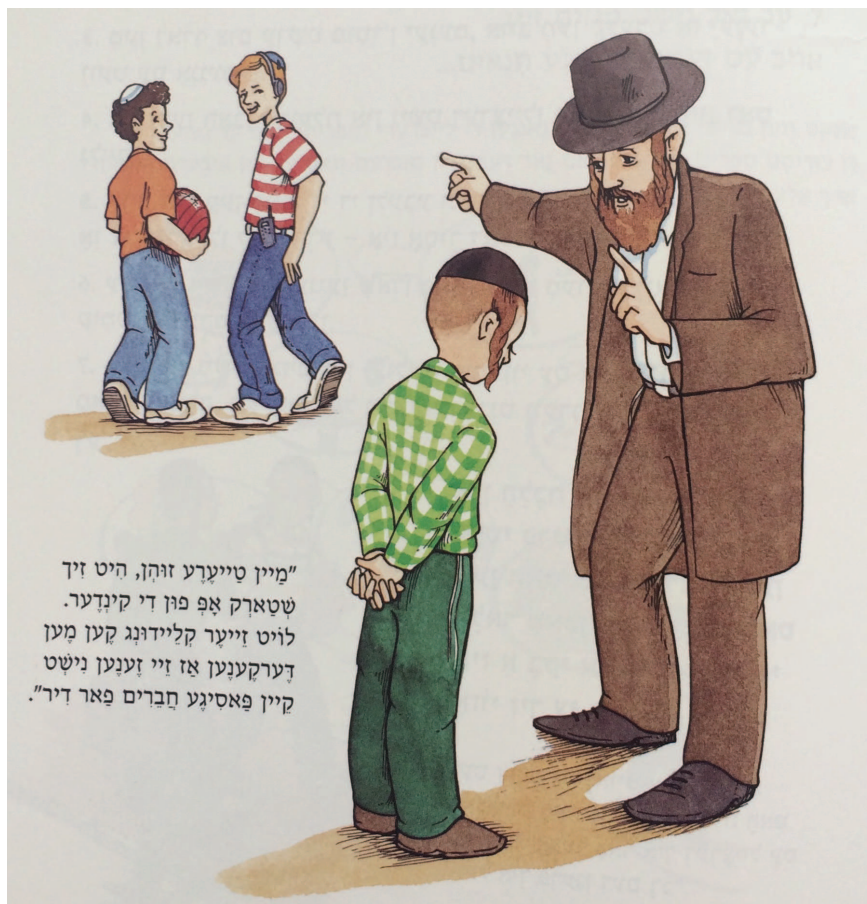
Slika 2: Kako se ponašati kada ne možemo napustiti društvo u kojemu se govori lashon hara

5.3.3. Koncept knjiga za djecu

Kada govorimo o dječjoj literaturi, važno je napomenuti da postoji poseban korpus knjiga namijenjenih dječacima i poseban korpus namijenjen djevojčicama. Naime, hasidsko društvo je spolno segregirano društvo. Od treće godine života djevojčice i dječaci se odvajaju i pohađaju odvojeno školstvo. U knjigama namijenjenima dječacima nema slika djevojčica jer to se smatra neprikladnim. Soldat - Jaffe (2010: 11) opisuje različite sadržaje školskih udžbenika za djevojčice i dječake. Navodi kako udžbenici integriraju najmanje dvije funkcije: učenje jidiša i učenje ispravnog ponašanja na jidišu, te također opisuje kako sve knjige prenose židovske obiteljske vrijednosti i često imaju moralnu pouku.

U knjigama koje su analizirane za potrebe ovoga istraživanja priustni su i stereotipi prema nežidovima ili prema moderniziranim Židovima. Tako vidimo primjere kod

kojih je nežidov fizički radnik u hasidskom kvartu i na jednom mjestu kradljivac novčanika. Prikazani su također primjeri židovske djece koja imaju kipu na glavi, ali su moderno obučena, te stoga roditelj upozorava svoga sina da se drži podalje od njih jer oni nisu prikladno društvo za njega. Ovdje vidimo kako su semiotički aspekti identiteta važni jer su odraz različitih ideologija.

Slika 3 :Upozoravanje na potencijalno loše društvo moderniziranih Židova

5.3.4. Terenska opažanja

U zapažanjima tijekom života u hasidskoj zajednici lashon hara koncept se pojavljivao ukoliko bi dijete pogriješilo u svojem ponašanju ili su se priče i primjeri o tome kako koristiti pravilno jezik pojavljivali neovisno o situacijama kao dio musar tradicije. U članku *Dr. Middos is Not Just for Kids*⁷ objavljenome u časopisu *Cross Currents*, autor ističe kako se razvoj dobrih karakternih osobina smatra važnim primarno za malu djecu.

⁷ Rosenblum, Jonathan (3. kolovoza 2011). *Dr. Middos is Not Just for Kids*, *Cross Currents*. <http://www.cross-currents.com/archives/2011/08/03/dr-middos-is-not-just-for-kids/>. Zadnji prisup: 27. ožujka 2016.

Također naglašava činjenicu da je razvoj dobrih karakernih crta daleko od dječje igre i on zahtjeva duboko poznavanje ljudske psihe i strategija nadvladavanja yetzer hare.

Pri usvajanju zakona izbjegavanja lošeg govora, djeca uče i kroz oponašanje roditeljskog ponašanja. Jednom prilikom, u kući hasidske obitelji kod koje sam živjela tijekom svog terenskog istraživanja, domaćica obitelji se našla u situaciji u kojoj nije znala kako reagirati. Na kraju je rekla: "Bože, pomози mi da stavim prave riječi u svoja usta" pokušavši izbjeći ishitrenu reakciju.

6. Zaključak

U ovome istraživanju vidimo kako se društveni identitet ostvaruje posredstvom govora te kako se putem jezika učvršćuju društvene norme i baština. Kroz navedene primjere i analizu prikazano je kako je jezična ideologija u funkciji stvaranja etničkog i vjerskog identiteta, te kako se kroz jezik nastavlja vjerska tradicija.

Jezična socijalizacija ima višestruku ulogu i potiče različite vrijednosti koje odgovaraju onima koje Soldat-Jaffe (2010: 7-8) nalazi u podacima časopisa *Jewish Education Magazine* u razdoblju između 1929. i 1955. godine.

Te vrijednosti su sljedeće:

- (1) Psihološko-mentalna sigurnost: osjećaji sigurnosti, mogućnost odupiranja vjerskoj netrpeljivosti
- (2) Psiho-edukativna vrijednost: razvija dječju osobnost, potiče razvoj dječjih kapaciteta, kanalizira njegove interese, dovodi do cjelovite osobnosti
- (3) Moralno-etička vrijednost: biti dobar prema susjedima, poštenje, dobročiniteljstvo, voljeti drugoga kao samoga sebe, istinobljublje, pravičnost
- (4) Biti društveno sposoban član židovske zajednice, doprinostiti obiteljskom životu, imati obzir prema zajednici
- (5) Jidiš: očuvati jezik, kulturu i tradiciju jidiša
- (6) Duboka vjera u Boga i pridržavanje vjerskim zakonima
- (7) Židovski duh: posvećeni židovski život, židovski način života
- (8) Tradicionalni prijenos baštine: naši očevi i majke su to radili na isti način, odanost precima
- (9) Kulturološke vrijednosti
- (10) Intelektualno znanje: poznavanje svetih tekstova

Literatura:

Abramac, G. (2014). *Jezik i identitet ortodoksne židovske zajednice u Brooklynu*, Doktorska disertacija, Sveučilište u Zagrebu.

Bash, M.I. (2006). *Messages of the Chofetz Chaim: 100 Stories and Parables*. New York/ Lincoln/ Shanghai: iUniverse, Inc.

Baumel, S.D. (2006). *Sacred Speakers: Language and Culture among the Haredim in Israel*. New York/ Oxford: Berghahn Books.

- Bunin Benor, S. (2004). Talmid Chachams and Tsedeykeses: Language, Learnedness, and Masculinity Among Orthodox Jews. *Jewish Social Studies* 11, br. 1: 147–69.
- Duranti, A. (1997). *Linguistic anthropology*. New York: Cambridge University Press.
- Fader, A. (2006). Learning Faith: Language Socialization in a Community of Hasidic Jews. *Language in Society* 35.2: 205-229.
- Glinert L. i dr. (2003). Guarding the Tongue: A Thematic Analysis of Gossip Control Strategies among Orthodox Jewish Women in London. *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, Vol. 24, br. 6, 513-524.
- Hornberger, N. (2000). Educational linguistics as a field. U: *Perspectives and issues in educational language policy*. (J. Walters i E. Shohamy, eds.), Philadelphia: John Benjamins.
- Irvine, J. T. (1989). When Talk Isn't Cheap: Language and Political Economy. *American Ethnologist* 16: 248–267.
- Kroskrity, P.V. (1997). Language Ideologies. U: *Linguistic anthropology* (Duranti, A., ed.), New York: Cambridge University Press, 496: 517.
- Kulick D. i Schieffelin B.B. (1997). Language Socialization. U: *Linguistic anthropology* (Duranti, A., ed.), New York: Cambridge University Press, 349 – 368.
- Ochs, E., i Schieffelin, B. B. (1984). Language Acquisition and Socialization: Three Developmental Stories and Their Implications. U: *Culture Theory: Essays on Mind, Self, and Emotion* New York (Shweder i R. LeVine (eds.), Cambridge University Press, pp. 276–320.
- Schieffelin, B.B. i Ochs, E. (1986). Language socialization. U: *Annual Review of Anthropology* 15 (B. Siegel, ed.), Palo Alto: Annual Reviews, 163-191.
- Schieffelin, B.B. i Doucet, R.C. (1998). The 'Real' Haitian Creole: Ideology, Metalinguistics, and Orthographic Choice, U: *Language Ideologies: Practice and Theory* (Schieffelin et al.), New York/ Oxford: Oxford University Press.
- Silverstein, M. (1979). Language Structure and Linguistic Ideology. U: *The Elements* Chicago (P. Clyne, W. Hanks i C. Hofbauer (eds.), Chicago Linguistic Society, 193–248.
- Silverstein, M. (1992). The indeterminacy of contextualization: When is enough enough? U: *The contextualization of language* (A. DiLuzio i P. Auer , ur.) Amsterdam: John Benjamins, 55-75.
- Soldat-Jaffe, T. (2010). Yiddish without Yiddishism: Tacit Language Planning Among Haredi Jews, *Journal of Jewish Identities*, 1-24.
- Spolsky, B. (Ed.). (1999). *Concise encyclopedia of educational linguistics*. Amsterdam: Elsevier Science Ltd./Pergamon.
- Woolard, K. (1998). Introduction: Language ideology as a field of inquiry. *Language Ideologies: Practice and Theory* (Schieffelin et al.), New York/ Oxford: Oxford University Press.
- Wortham, S. (2001). Language Ideology and Educational Research. *Linguistics and Education*, Vol. 12, br. 2, 253-259.

Gabi Abramac

**IKH HIT MAYN TSUNG FUN VEN IKH BIN YUNG':
LINGUISTIC PRESCRIPTIVISM FOR HASIDIC CHILDREN**

Summary: Linguistic prescriptivism addresses socially proper, correct and desirable language use. This paper examines linguistic prescriptivism and planning for Yiddish-speaking Hasidic children in terms of *Shmiras HaLashon* (avoidance of gossip and other forms of harmful speech, literally 'guarding the tongue') policy. *LashonHara* ('evil tongue') is a Halachic term which describes the wrongful use of language, such as tale bearing, slander, vengeance and bearing a grudge.

Key words: Lashon Hara, discourse analysis, sociolinguistics, Hasidic Jews, ethnographic research, linguistic anthropology, linguistic ideology, linguistic socialization